

Josep Maria Espinàs *L'espontaneïtat és una qualitat innata, aturada; en canvi l'exigència del rigor formal ajuda a construir un procés de perfeccionament progressiu* • Allò que és important / Només dura un instant (de la cançó de 'Casablanca')

GETTY IMAGES

Alexis de Tocqueville: combatre els extremismes

JOAQUIM ARMENGOL

En un país bo personalitats com la de Jaume Ortola serien abundants i viurien una normalitat social profitosa, però és cert que som al cantell d'un país anormal, més aviat moribund, d'un desconhortador interès per la vida intel·lectual seriosa. De tal manera que figures vitals com la del professor Ortola resulten excepcionals. Ell sol ha traduït, prologat i editat els dos volums de *La democràcia a Amèrica*, que Alexis de Tocqueville (1805-1859) va escriure durant els anys 1835-1840.

Tocqueville i Gustave Beaumont empenien viatge, l'abril del 1831, cap a Amèrica. En nou mesos

i mig recorrien més d'onze mil quilòmetres, trepitjant disset dels vint-i-quatre estats que hi havia aleshores, recopilant documentació i entrevistant-se amb tota mena de gent. D'aquesta experiència en sortia la seva impressionant i atípica obra magna, un estudi sociofilosòfic de gran magnitud, tant per la intenció vastíssima dels seus interessos intel·lectuals com per l'anàlisi fonda i precisa davant la jove democràcia naixent. Tocqueville intenta abastar-ho tot, mirar-ho tot, les entranyes, la superfície, el compost, la respiració, l'origen i les conseqüències del que suposa l'estat democràtic al Nou Món.

El primer volum indaga en tot el teixit polític i l'estat social, el poder

LA DEMOCRÀCIA A AMÈRICA
A. DE TOCQUEVILLE
TRAD. DE JAUME ORTOLA
RIURAU EDITORS
798 PÀG. / 25 €

federal, legislatiu, la sobirania del poble, el funcionament del govern, les associacions polítiques, la llibertat de premsa, etc. El volum segon, en canvi, aprofundeix més en l'aspecte intel·lectual i la filosofia dels americans, l'educació, l'art, la indústria literària, els diaris, l'individualisme, el gust pel benestar, els hàbits, les opinions, els costums, la religió, l'esclavatge dels negres i l'aniquilació dels pobles indis... L'assaig és un estudi prolix, sempre comparatiu, entre el continent europeu i l'americà. Quan a la vella Europa triomfava la monarquia absoluta, i encara hi flotaven les ruïnes de la llibertat oligàrquica i feudal, a Amèrica sorgien les més agosarades teories de l'esperit humà, posades en pràctica per una societat modes-

ta que improvisava una legislació sense precedents basada en la llibertat. Una autèntica llibertat moral i civil que trobava la seva força en la unió dels ciutadans. És la bella sobirania del poble, on cada home és considerat tan instruït, virtuós i fort com qualsevol altre dels seus semblants, de tal manera que cada individu té una posició d'igual equitat a la d'un sobirà, i participa amb paritat del govern. És la llibertat sagrada de fer tot el que sigui just i bo, sense haver de témer res ni ningú.

Tanmateix, Tocqueville no exposa només els fets i el funcionament, sinó que analitza i aprofundeix en els beneficis i avantatges reals de la sorprenent democràcia americana, tant com en els seus vicis i perills. Per això, l'objectiu principal del llibre sembla fer comprendre les causes del fenomen democràtic i la seva pervivència, i donar a conèixer aquelles lleis que en serveixen la vida, i aquelles que la posen en perill, però insistint a bastament en els trets essencials que la nodreixen: els costums, els hàbits del cor, l'estat moral, l'intel·lectual i la unió bàsica entre religió i política, harmonitzant, tal com diu amb ironia, el cel i la terra.

L'assaig té alguna cosa de sublim, tant per l'anàlisi enlluernadora i precisa de les fortaleses i debilitats de les societats democràtiques modernes que, d'alguna manera ens impliquen vivament, com pel seu sentit profètic. Certs vaticinis deixen perplex. Sense oblidar un posicionament personal i les sorprenents intuïcions que Tocqueville pondera en el mateix instant que es desplega aquella societat nova. La llengua usada és exquisida, sòbria, d'un gran lirisme i esplèndida volada clàssica. La impressió general que deixa el llibre és francament meravellosa.

La democràcia a Amèrica és un llibre contra la ingenuïtat i els prejudicis, que rebutja de pla el determinisme històric, apel·lant sempre al bon gust i a la intel·ligència. Un tractat de veritable estima a la democràcia, pròdig i fonamental per combatre els extremismes. Si més no, en el camp de les idees. ♦♦

L'Europa dels acrònims

JAUME CLARET

Fins ben entrat el segle XX Europa havia estat sobretot una creació intel·lectual, ja que els diferents projectes d'unificació política mai han pogut sobreviure més d'una generació. Amb el final de la Segona Guerra Mundial, però, s'inicia un procés de construcció comuna basat en l'economia, la democràcia i el pensament.

De la mà dels números, es basteix la Comunitat Econòmica Europea i, per primer cop en segles, els europeus deixen de dirimir les seves diferències amb les armes. De la mà de la política, els europeus passen a compartir un model democràtic i d'estat del benestar. I, finalment, de la mà de les idees, sorgeix una gene-

ració que, a partir de l'experiència viscuda, teixeix una manera compartida, des de la diferència, d'entendre el món.

Hans Magnus Enzensberger (Kaufbeuren, 1929) vindica a través d'un breu i intel·ligent assaig aquella Europa i, a través d'una fina ironia, denuncia el desvirtuament d'aquell projecte. No es tracta de l'obra d'un euroescèptic, ni d'un alemany aïllacionista, ni d'un antisistema, sinó d'algú conscient de la potencialitat del model europeu originari i que no es resigna a l'actual i present deriva.

La centralitat de l'economia productiva ha deixat pas a una dependència absurda dels mercats de capitals, que fan anar els polítics europeus "com si fossin una bandada de gallines esparverades". L'euroburocràcia s'ha erigit en un ens autònom

BRUSSEL·LES, EL MONSTRE GENTIL
HANS MAGNUS ENZENSBERGER
TRAD. RAMON FARRÉS
ARCÀDIA/ANAGRAMA
98 PÀG. / 11,90 €

que, només de cara a la galeria, es lamenta del "dèficit democràtic", "una manera elegant d'expressar la tutela política dels ciutadans". I la cultura? La cultura simplement fa nosa i esdevé quelcom marginal.

Davant d'aquesta Europa que s'enroca rere acrònims indesxifrables i rere paperassa infinita,

Hans Magnus Enzensberger recorre a la ironia per despullar la falsedat del seu fatalisme i teleologia. Davant del *there is no alternative* i els intents de fer-nos combregar amb rodes de molí, el poeta i assagista alemany ens recorda que és precisament la diversitat –la riquesa de la diversitat– el que ha estat una de les senyes d'identitat europees.

Enzensberger creu en Europa i en el seu futur. Però es nega, simplement, a admetre que n'hi hagi que tinguin en exclusiva la patent d'europeïtat. Economia, democràcia i cultura han de ser, des del seu punt de vista, les bases de qualsevol projecte que aspiri a la construcció europea. Una Europa sense tants acrònims, pressa i reduccionisme. Un Europa més en xarxa, més humana i més atenta a la diferència. ♦♦